

ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫНЫҢ АБАЙ ҚАЛАСЫ

АБАЙ АУДАНЫ БІЛІМ БӨЛІМІНІҢ

«АҚҚУ» БӨБЕКЖАЙ» КМҚК

**«Сөйлеу қабілеті бұзылған
балаларда, қолдарының ұсақ моторикасын
дамытуға арналған тіл дамыту құралы»**

Дайындаған: Махмутова Н.Б
Асан Ә.

Абай қаласы

Сөйлеу қабілеті бұзылған балаларда, қолдарының ұсақ моторикасын дамытуға арналған тіл дамыту құралы»

Мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ қол моторикасын дамыту жұмыстарын ерте сәбилік шақтан бастаған дұрыс емес. Ерте жаста және мектепке дейінгі кіші жаста қарапайым жаттығуларды жасауда өлеңмен, тақпақпен ұйқастырылған жаттығуларды пайдалану ұсынылады. Сонымен қатар өзіне -өзі қызмет ету дағдысын қалыптастыру: тиегін өзі салып, өзі ағыту, бауын байлау, т.б. Ал ересек топтағы балалар үшін ұсақ қол моториканы дамыту және қолдың икемділігін арттыруға арналған жаттығулар мектепке дайындықтың яғни, жазу, сызуға үйренудің маңыздысы болып саналады. Ұсақ моториканы дамытудың маңыздылығы неде? Адамның бас миында саусақ қимылына және сөйлеуге жауап беретін орталықтар өте жақын орналасқан. Ұсақ моторикаға әсер ете және оны белсендіре отырып, көрші орналасқан сөйлеуге жауап беретін орталықты да дамыта аламыз.

Мектеп жасына дейінгі балалардың көпшілігінде (сөйлеу қабілеті бұзылған ғана емес) жалпы моториканың ғана емес, сонымен қатар қолдар мен саусақтардың ұсақ қимылдарының қалыптасуының жеткіліксіз деңгейі анықталды.

Мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ моторикасын дамытудағы артта қалушылық олардың өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын игеруіне кедергі келтіреді, әртүрлі ұсақ заттарды манипуляциялауды қиындатады және ойын іс-әрекетінің кейбір түрлерінің дамуына кедергі келтіреді. Мұның бәрі қолдың ұсақ үйлестірілген қимылдарын және жалпы қол ептілігін түзету және дамыту бойынша арнайы мақсатты жұмысты қажет етеді.

Саусақ ойындары мен жаттығулары мидың функционалдық жағдайына сергітетін әсер етеді, балалардың эмоционалды көтерілуіне және жүйке-психикалық стресстің босатылуына әсер етеді, зейінін шоғырландыруға, сол немесе басқа әрекеттерді орындауға шоғырландыруға үйретеді.

Біз мұны не үшін істеп жатқанымызды нақты түсінуіміз керек. Мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ моторикасын не үшін дамытуымыз керек?

Негізгі міндеттері:

- Екі қолдың достық әрекеттерін қалыптастыру.
- Қол мен көздің достық әрекеттерін қалыптастыру.

Қозғалыс функцияларын қалыптастыру баланың қоршаған объективті әлеммен қарым-қатынасы барысында, ересектермен қарым-қатынас жасау барысында оқыту арқылы жүзеге асады. Ұсақ моториканы дамытуға бағытталған ойындар іс-әрекеттің барлық түрлеріне жақсы сәйкес келеді (іс-шаралар, серуендеу, әр түрлі режим сәттері, арықпен танысу, әдебиеттермен және т.б.)

Ересек адамның баланың заттық іс-әрекетін объектілерді, олардың қасиеттерін, кеңістіктегі мақсаты мен белгіленуін, орындалатын іс-әрекеттер сипатындағы реттілігін атай отырып, ауызша сүйемелдеуі ана тілін меңгеруге және баланың өз тілін дамытуға ықпал етеді. сөйлеу.

Сонымен қатар, заттармен жасалатын іс-әрекеттерді, әдеттегі гимнастикалық жаттығулардан айырмашылығы, балалар өздерінің көрнекілігі мен практикалық бағыттылығының арқасында қажет болған жағдайда жүзеге асырады және қабылдайды. Балалардың мұндай іс-әрекетке деген ынтасы артады, тапсырмаларды орындау барысында мағыналылығы көрінеді.

Саусақ жаттығуларын келесі топтарға бөлуге болады: заттармен және заттарсыз; ауызша сүйемелдеуімен және онсыз; статикалық және динамикалық.

Ұсақ моториканы дамыту бойынша жұмыста әртүрлі массаж қимылдарын қолдану пайдалы. Жапон ғалымы Намикоши Токухиро әрбір саусақты уқалау белгілі бір мүшеге оң әсер етеді деп есептейді:

- бас бармақты уқалау мидың белсенділігін арттырады;
- сұқ саусақты уқалау асқазан мен ұйқы безін ынталандырады;
- ортаңғы саусақты уқалау ішектің жұмысын жақсартады;
- сақина саусақты уқалау бауырды ынталандырады;
- кішкентай саусақты уқалау жүрек жұмысын жақсартуға көмектеседі, психикалық және жүйке кернеулерін жеңілдетеді.

Алты қырлы қарындашпен массаж және жаттығулар

Айналмалы қозғалыстар:

- "От алу" - алақанның арасына: Мен қарындашты домалатамын, мүмкін от аламын.
- "Үтік" - үстел үстінде: Қарындаш үстел үстінде мен қалағанымдай алға-артқа сорылады.
- "Слайд" - қолдың артқы жағында: Қарындашым сырғып кетеді, тезірек төмен түсуге асығады.

Айналмалы қозғалыстар:

- "Қуып жету": Саусақтар алға қарай жүгіреді, ешкім артта қалмайды.
- "Айналмалы шың": Мен үстел үстінде домалақтаймын, қарындаш шығармаймын.
- "Тікұшақ": Біздің әдемі тікұшақ ұшып бара жатыр.
- "Алақан": Мен алақанымды тартамын, сосын сәл демаламын.

Қолдың ұсақ моторикасын дамыту бойынша балалармен жұмыс жасауда кішігірім доптармен жаттығулар маңызды орын алады: мөлшері, материалы, түсі, құрылымы, құрылымы, функционалдық мақсаты бойынша әр түрлі.

Кішкентай шарлардың бұл әртүрлілігі мүмкіндік береді:

- баланың жеке, жас ерекшеліктерін, физикалық ерекшеліктерін ескеру;
- бұлшықет сезімі, көру және тактильді сезімталдық арқылы бала іс-әрекет барысында заттарды салыстыруға үйренеді;
- балалар белгілі бір іс-әрекеттердің атауларымен, заттардың әр түрлі белгілері мен қасиеттерімен танысады, кейінірек олар өз бетінше әр түрлі шарлардың егжей-тегжейлі сипаттамасын және олармен орындалатын манипуляцияларды бере алады.

Бастапқы кезеңде доптың орнына сусымалы материалмен (жақсырақ құммен емес) толтырылған салмақты дорбаны қолдануға болады. Сөмке тым тығыз толтырылмаған, ол тығыз болмауы керек. Сөмкені допқа қарағанда бір қолмен ұстауға ыңғайлы, еденге құлаған кезде домаламайды, бала оны қолында жақсы сезінеді.

Затты беру, лақтыру және ұстау кезіндегі топтық жаттығулар.

1. Балалар түрік тілінде шеңбер бойымен отырады. Сөмкелерді астына бір-біріне беру. музыкалық сүйемелдеу. Музыка өшеді – музыканың жаңаруымен тасымалдау тоқтайды ойын жалғасады.

2. Балалар шеңбер бойымен, жүргізуші ортада қолында дорбамен тұрады. Сөмкені жоғары лақтырып, жүргізуші ойыншылардың бірінің атын атайды, ол сөмкені ұстап алуы керек. Ұсталған жүргізуші болады.

Содан кейін салмақты дорбалармен жаттығуларда қалыптасқан дағдылар басқа заттармен ұқсас жаттығуларға ауысады: мата, содан кейін резеңке шарлар, сақиналар

әне т.б. Жаттығуларды әр түрлі ұсақ заттармен қолдану сөйлеу тілінің патологиясы бар баланың моторикасын дамытуда айтарлықтай нәтижелерге жетуіне мүмкіндік береді және оның сөйлеу қызметін ынталандырады.

Ойын жаттығулары

Ұсақ моториканы дамытуға әр түрлі ұсақ заттармен ойындар ықпал етеді: түймелермен, санау таяқшаларымен, сіріңкелермен, дәнді дақылдармен, импульстармен, моншақтармен, киім қыстырғыштарымен, сымдармен және т.б., мысалы:

Түймелермен ойнау.

Орындалатын іс-шаралардың мазмұны: түймелерді сымдарға немесе жіптерге тізбектеу; сөмкеден "құлақтары" бар барлық түймелерді түрту арқылы таңдау; бір үлкен батырманы тығыз жіпке іліп, дыбыс шығатындай етіп айналдырыңыз; түймелерді түрту арқылы санау; әр түрлі түймелердің арасынан сол жерде жасырылған қиыршық тасты іздеңіз.

Түрлі-түсті қағаз қыстырғыштармен ойнау.

Орындалатын іс-шаралардың мазмұны: қағаз қыстырғыштарды бірінің үстіне бірін кезектестіріп, түсі немесе өлшемі бойынша кезектестіру; оларды созыңыз, олардан тізбек құрастырыңыз; пинцетпен, магнитпен шашыраңқы қағаз қыстырғыштарды алыңыз; сақиналарды судан жіпке байланған қағаз қыстырғышпен ұстаңыз.

Мақтамен ойнау.

Орындалатын іс-шаралардың мазмұны: мақтаны шымшу, одан шарлар, шұжықтар домалату; мақтаның бір бөлігін мүмкіндігінше ұзартуға тырысыңыз және оны жыртып алмаңыз; мақтаның бір бөлігін ені бойынша созыңыз; мақтаның бір бөлігінен жіпті бұрауға тырысыңыз; мақтаны сіріңкеге немесе таяқшаға ораңыз.

Жіптермен, шілтермен, өріммен ойнау.

Орындалатын іс-шаралардың мазмұны: жіптерді саусаққа, қарындашқа орау; шілтерге әр түрлі түйіндерді байлау; оларды шешіңіз; таспаны орамға бұраңыз; заттарды түрлі түсті ленталар арқылы қарау; фланель негізіндегі немесе арнайы тордағы түрлі түсті және текстуралы жіптермен "сурет салу"; жіптерден қуыршақтар жасау.

Түрлі түсті бұршақ, бұршақ, бұршақ тұқымдарымен ойнау.

Орындалатын іс-шаралардың мазмұны: тұқымдардың ұқсастығы мен айырмашылығын сипаттау; аралас бұршақ пен бұршақты қасықпен бөліп алыңыз; әр түрлі тұқымдардан моншақтарды жайыңыз; тұқымның барлық түрлерінен пластилин негізі бар параққа композициялар құрастыру.

Әр түрлі материалдардан композициялар орналастыру: бұл іс-әрекет балалардан табандылық пен шыдамдылықты талап етеді, берілген үлгі бойынша іс-әрекетті орындау дағдыларын дамытады. Оны бірнеше кезеңге бөлуге болады. Біріншіден, ересек адам қағазға үлгіні салады немесе салады және баланы таныстырады. Содан кейін нәресте ұсынылған материалдан көшіреді. Мен балаға осы тапсырмаларды орындау үшін материалды өзі табуды ұсынамын. Ұсақ заттарды қолданатын барлық сабақтар ересектердің бақылауымен өтуі керек.

Киім қыстырғыштарымен ойнау және т.б.

Орындалатын іс-шаралардың мазмұны: жеңіл заттарды (қағаз парағын, сынықтарды, мақтаны) киім қыстырғыштарымен алу және тасымалдау; киім қыстырғыштарын бір-біріне бекіту арқылы әр түрлі құрылымдар салу; ойыншықтар жасау.

Қамырмен, балшықпен, құммен ойнау.

